

Tömör katalogizálási szabályzat készül az IFLA-nál

Az IFLA Katalogizálási Bizottsága 1992. december közepén világszerte körözésre küldte szét a *Concise Guidelines for Bibliographic Description of Monographs* (Tömör útmutató a könyvek bibliográfiai leírására) c. tervezetet, arra kérve a könyvtárakat, tegyék meg az anyaggal kapcsolatos észrevételeiket, és 1993. június 30-ig küldjék meg azokat az IFLA-nak, illetve személy szerint *John D. Byrum* úrnak, az útmutató összeállítójának.

A "Bibliográfiai leírás. Könyvek MSZ 3424/1" magyar szabvány revíziós munkálatai 1993-ban kezdődnek. Ennek során feltétlenül figyelembe kívánjuk venni az útmutatót. Addig is, amíg észrevételeinket megfogalmazzuk, közreadjuk az útmutatóval kapcsolatos háttéranyagot, amelyet Byrum úr állított össze és csatolt a tervezethez.

Előzmények

Az évek óta tartó, egyre növekvő költségvetési megszorítások következtében a könyvtárak világszerte arra törekednek, hogy gyorsabbá tegyék a gyarapítási adminisztrációt, a bibliográfiai szolgáltatások minél előbbi és nagyobb mértékű felhasználásával, és a lehető leggazdaságosabb módon. Még a nagy könyvtárak is – beleértve néhány nemzeti bibliográfiai központot – azt remélik, hogy így gyorsabban és olcsóbban tudnak megfelelő katalógustételeket előállítani gyűjteményükről. A kisebb könyvtáraknak ugyanerre van szükségük, de náluk még az is közrejátszik, hogy gyakran nincsenek tapasztalt, magas színvonalon katalogizálni tudó munkatársaik. Ez az egyre komolyabbá váló probléma stratégiai megoldásokat sürget. Az egyik stratégiai megoldás a könyvtári anyagok bibliográfiai számbavételére alkalmazott katalogizálási szabályok középpontba állítása lehet. Azt is megjegyezzük, hogy az ISBD-szerkezetet bizonyos tekintetben azzal a feltételezéssel fejlesztették ki, hogy az adatok számítógépes kezelése nagyobb mértékű lesz, mint ahogyan az bekövetkezett; példának okáért, egyetlen általunk ismert rendszer sem törekedett az ISBD(M) által előírt valamennyi központosítás almező szintű alkalmazására.

Ilyen előzmények fényében fogalmazódott meg az a megállapítás, hogy a katalogizálók által jelenleg követett szabályokat és a kapcsolódó előírásokat – legalábbis néhány ország esetében – egy, a költségvetési korlátozások szempontjából kevésbé nehéz időszakban fogalmazták meg. Következésképpen újra meg kell vizsgálni a szabályok fontosságát a túlságosan részletezett bibliográfiai leírások előállításában. Azt is figyelembe kell venni, hogy a számítógépes rendszereket mennyire készítették, illetve nem készítették fel a leírásban szereplő adatok kezelésére. A vizsgálat alapjául ésszerűen az ISBD(M) szolgálhat, minthogy a nemzeti szabványok többsége ezt vette figyelembe, valamint azért is, mert

a kiadványtípusok közül a könyvek igénylik folyamatosan a legtöbb katalogizálási erőforrást. A Katalogizálási Bizottság véleménye szerint a felülvizsgálatnak meg kell őriznie a legjobb és a legszélesebb körben alkalmazott, az ISBD(M) szerint kialakított gyakorlatot. Előterjesztésünk számos olyan útmutató alapján készült, amelynek célja:

- a) a rövid és nyelvileg egyszerű, a könnyebb megértést segítő megfogalmazás, különösen a gyakorlatlan felhasználók számára; és
- b) a gyorsabb és könnyebb alkalmazást segítő megfogalmazás.

Eredmények

A fentiekben vázolt célkitűzés elérése érdekében az ISBD(M) előírásainak alapos vizsgálata alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy: (1) az ISBD(M) néhány szabálypontja túlzott részletességgel foglalkozik a nem mai kiadványokkal; (2) néhány előírás betartása – a használatukhoz viszonyítva – jelentős többletmunkát igényel az adatelemek megállapítása során (pl. az adott kiadás szerzőségi adatai a kiadás adatszoportban, valamint a táblák lapszámának/oldalszámának megadása); (3) néhány előírt adatelem a legtöbb felhasználó mindennapi gyakorlatában nem lényeges.

A csatolt dokumentum (azaz a "Tömör útmutató a könyvek bibliográfiai leírásához") *nem* egyszerűsített (minimális szintű) ISBD-leírások elkészítéséhez készült, bár ajánlásainak bevezetésével a leírások az ISBD(M)-hez képest valamivel kevésbé lesznek teljesekek. A "Tömör útmutató" egyetlen adat (a táblák lapszáma/oldalszáma) kivételével az ISBD(M) valamennyi adatszoportját és adatelemét megtartja.

A "Tömör útmutató" sajátosságai

Befejezésül az alábbiakban összefoglaljuk a "Tömör útmutató" főbb jellemzőit:

1. Könnyebben érthető szabályokat nyújt, a szokatlan eseteket inkább példákkal illusztrálja az azok megoldására vonatkozó alapelvek részletezése helyett, hogy a kevesebb gyakorlattal rendelkező munkatársak is képesek legyenek alkalmazásukra.

2. Elősegíti az adatoknak a forrásban szereplő formában történő leírását, ami által szükségtelenné válik külön figyelmet szentelni az elhagyásokra, kiegészítésekre vagy az adatok átcsoportosítására. Feltehető, hogy ennek következtében hosszabb leírások készülnek, de ez az online katalógusokban a kulcsszavak szerinti keresésnél olyan előnyökkel jár, amelyek ellensúlyozzák a befektetett munkát. Ez legnyilvánvalóbban talán a *Kiadás* adatszoportba tartozó, az adott kiadásra vonatkozó további szerzőségi közlések leírására javasolt megoldásnál mutatkozik meg, ahol jóval kevesebb munkát kell fordítani

az adatok csoportosítására és külön központozással történő részletezésükre.

3. Valamelyest csökkentett adattartalmú leírásokat lehet készíteni, különösen a *Megjelenés* és a *Fizikai jellemzők* adatszoportját tekintve.

4. Előterbe helyezi a mai kiadványok bibliográfiai sajátosságait, és az ISBD(M)-re bízta a bonyolultabb esetek szabályozását.

5. A legkevésbé szokásos eseteket/kiadványokat (címdoldal nélküliek, párhuzamos nyelvűek) függelék-

ben tárgyalja, lényegesen egyszerűsítetten, ezáltal nem terheli magát az alapszöveget.

6. A *Megjegyzések* adatszoportban megtartotta az előírt központozást ott, ahol választási lehetőség volt. Nem tartotta meg viszont az ISBD(M) választható előírását sem a terjesztő funkciójára, sem a kísérő anyagok leírására vonatkozóan.

Berke Barnabásné
(Országos Széchényi Könyvtár)

Előkészületek az MSZ 3424-1 Bibliográfiai leírás. Könyvek c. szabvány revíziós munkálataira

A Magyar Könyvtári és Dokumentációs Szabványosítási Műszaki Bizottságnak az 1993. február 9-én, a Magyar Szabványügyi Hivatalban megtartott ülésén elfogadott döntés alapján 1993-ban megkezdődnek az MSZ 3424-1 szabvány korszerűsítésének munkálatai.

Annak érdekében, hogy a korszerűsítés során a szabványjavaslat előterjesztője és a szakértők figyelembe tudják venni a szabvány alkalmazása során eddig felhalmozódott tapasztalatokat, és az egyes előírásokkal kapcsolatos észrevételeket, javaslatokat – hiszen az köztudott, hogy a szabvány teljesen új elveket, új gyakorlatot vezetett be 1978-ban –, a következő *felhívással* fordulunk a magyar könyvtári közösséghez.

Másfél évtizeddel ezelőtt jelent meg az MSZ 3424-1 "Bibliográfiai leírás. Könyvek" c. szabvány. Az azóta eltelt időszakban a szabvány gyakorlati alkalmazásával kapcsolatosan sok tapasztalat halmozódott fel. A számítógépes technika katalógus-, illetve bibliográfiai célú felhasználása, a leírások könyvtárak közötti cseréje, idegen műhelyekben készült feldolgozások átvétele utópiából napi valósággá vált. Végül: az IFLA keretében elkészült a hazai szabályozás alapjául szolgáló ISBD(M) javított új változata. Így aktuálissá vált a magyar szabvány átdolgozása, megújítása is. E revízió keretében – a szabvány lényegi rendelkezéseinek érintetlenül hagyása mellett – célunk a részrendelkezések pontosítása, szükség szerinti kiegészítése, a szabályzat áttekinthetőségének javítása, az önismétlő részek elhagyása.

Munkánkban az ISBD(M) új kiadása mellett főképp a hazai könyvtárak gyakorlati tapasztalataira, a házi szabályzatokban megfogalmazott módosításokra szeretnénk támaszkodni.

Ehhez kérjük a szakma aktív támogatását, elsősorban az alábbi kérdésekre vonatkozóan:

1. A különböző dokumentumtípusok bibliográfiai leírására vonatkozó szabványok közötti ellentmondások, illetve a szabályozás hézagainak megszüntetése.
2. Rugalmasabb alkalmazkodás a számítógépes technika követelményeihez, behatárolt lehetőségeihez.
3. Az elmosódó hatályú és ezért az alkalmazásban bizonytalanságot jelentő szabályok pontosítása.
4. A teljes, egyszerűsített, illetve bővített adattartalmú leírásváltozatok megőrzése mellett a vagylagos részszabályok megszüntetése, döntés a jobban bevált, illetve elterjedtebb változat javára.
5. A szabályzat lehetőség szerinti tömörítése (például az ISBD/G szerkezetének átvétele).
6. A példaanyag kiegészítése, felfrissítése.

Meggyőződésünk, hogy a revízió akkor lesz eredményes, akkor lesz minden könyvtár számára hasznos, ha honosítani tudja a könyvtárak katalógizáló munkájában felhalmozódott szellemi tőkét.

Kérjük, tekintsek közügynek ezt a vállalkozást, és észrevételeikkel támogassák munkánkat.

Kérjük, hogy észrevételeiket, javaslataikat írásban juttassák el 1993. június 30-ig a következő címre:

Kuruc Irméné
Magyar Szabványügyi Hivatal
1091 Budapest, Üllői út 25.

The CD-ROM directory on disc

CD-ROM gyűjteményünk gyarapításában évek óta alapvető segédeszközünk a TFPL kiadásában félévente megjelenő *The CD-ROM directory* [1] (becenevén: "a TFPL"). A piaci forgalomban lévő CD-ROM

és multimédia kiadványok e katalógusának kilencedik, 1993. januári kiadását az OMK CD-ROM-változatban is megvette. (Ennek teljes címe: *The CD-ROM directory with multimedia CD's on disc.*)